

بی ی دیارکنا چه وایه تی، وه کی:

رفتم -- < (ئه ز) چۆم

رفتیی -- < (تو) چۆی

رفت -- < (ئه و) چۆ

رفتیم -- < (ئه م) چۆین

رفتید -- < (هوین) چۆن

رفتند -- < (ئه و) چۆن

۲) کارئ بۆری یی بهردهوام: ئه و کاره بی کول ده می بۆری ب رهنگه کی

بهردهوام هاتبته ئه نجامدان، و نیشانا وی (می - همی) یه لسه ری کاری، وه کی:

می رفتم - همی رفتم -- < (ئه ز) دچۆم

می رفتیی - همی رفتیی -- < (تو) دچۆی

می رفت - همی رفت -- < (ئه و) دچۆ

می رفتیم - همی رفتیم -- < (ئه م) دچۆین

می رفتید - همی رفتید -- < (هوین) دچۆن

می رفتند - همی رفتند -- < (ئه و) دچۆن

۳) کارئ بۆری یی نه قلی: کارئ بۆری بی نه قلی دو جوړن، ئیک ژئ ئه وه کو

کار ب دروستاهی ب دو ماهی هاتبت، وه کی:

خوانده ام -- < (من) بی خواندی، یا خواندی

خوانده ای -- < (ته) بی خواندی، یا خواندی

خوانده است -- < (وی) بی خواندی، (وی) یا خواندی

خوانده ایم -- < (مه) یا خواندی

خوانده اید -- < (وه) یا خواندی

خوانده اند -- < (وان) یا خواندی

ئانكو؛ يېت خواندين و يېت ژ خواندنې ب دوپماهي هاتېن.

چۆرى دووى ئەوه كوب دروستاهى كار ب دوماهي نه هاتېت، وهكى:

ايستاده ام -- < (ئەز) يې راوهستيايمه، يا راوهستيايمه

ايستاده اي -- < (تو) يې راوهستيايي، يا راوهستيايي

ايستاده است -- < (ئەو) يې راوهستيايه، يا راوهستيايه

ايستاده ايم -- < (ئەم) يېت راوهستياينه

ايستاده ايد -- < (هوين) يېت راوهستياينه

ايستاده اند -- < (ئەو) يېت راوهستياينه

ئانكو؛ يېت راوهستياين و هيشتا ژى د راوهستياينه.

۴) كارى بۆرى يې دوير: ئەو كارە يې كول دەمه كى بۆرى يې دوير هاتېتە

ئەنجامدان، وهكى:

رفته بودم -- < (ئەز) چۆبووم

رفته بودى -- < (تو) چۆبووى

رفته بود -- < (ئەو) چۆبوو

رفته بوديم -- < (ئەم) چۆبووين

رفته بوديد -- < (هوين) چۆبوون

رفته بودند -- < (ئەو) چۆبوون

۵) كارى بۆرى يې ئيلتيزامى: ئەو كارە يې كوب ئەنجام گە هشتنا وي، جهى

شك و گومانى بت، وهكى:

بايد رفته باشم -- < پېويسته (ئەز) چۆبم

بايد رفته باشى -- < پېويسته (تو) چۆبى

بايد رفته باشد -- < پېويسته (ئەو) چۆبت

بايد رفته باشيم -- < پېويسته (ئەم) چۆبين

باید رفته باشید -- < پتویسته (هون) چۆن
 باید رفته باشند -- < پتویسته (ئهو) چۆن
 ئانکو؛ پیدقی یه چۆن، لی چیدبت ژى نه چۆن.
 ههروهسال نمونا سلال ل شوینا (باید) ئالاقى گومانى (شاید: چیدبت) ژى
 دهیت، ئانکو؛ چیدبت ئهز چۆم، چیدبت تو چۆی و.....هتد.

کارى نهۆ

د زمانى فارسى دا ژ بو کارى نهۆ چۆ دارشتنن تايبهت نین و هندهک جارا کار،
 کارى نهۆیه و هندهک جارا ژى دبهت کارى ناینده و ب فان ههردو رهنگایه:
(۱) کارى نهۆ یى ئخبارى: ئهو کاره یى کو د ئه نجامدانى دایه و هیشتاب
 دوماهى نه هاتیه، وهکی:

می روم -- < (ئهز) یى دچم

می روى -- < (تو) یى دچی، یا دچی

می رود -- < (ئهو) یى دچت، یا دچت

می رویم -- < (ئهم) یى دچین

می روید -- < (هون) یى دچن

می روند -- < (ئهو) یى دچن

ههروهکی مه پیشتر ژى گوته، د زمانى فارسى دا رهوايه کو تو بو (دی چم)
 ژى، کو کارى نایندهیه، بیژى: (می روم).

(۲) کارى نهۆ یى ئیلتیزامى: وهکی:

بروم -- < (ئهز) بچم

بروى -- < (تو) بچی

برود -- < (ئهو) بچت

برویم -- < (ئەم) بچین

بروید -- < (هوبین) بچن

بروند -- < (ئەو) بچن

کاری ئاینده

کاری ئاینده ئەو کاره یی کو هیژ دەست ب ئەنجامدانا وی نههاتبته کرن، وهکی:

خواهم رفت -- < (ئەز) دئ چم

خواهی رفت -- < (تو) دئ چی

خواهد رفت -- < (ئەو) دئ چت

خواهیم رفت -- < (ئەم) دئ چین

خواهید رفت -- < (هوبین) دئ چن

خواهند رفت -- < (ئەو) دئ چن

کت و کۆم

کت: ئەو په یقه کو کهسه کی یان تشته کی ب تنی نیشان بدهت، وهکی: مرد - زن - کتاب - قلم.

کۆم: ئەو په یقه کو پترژ دو یان چهند کهسان یان تشتان نیشان بدهت، و د زمانئ فارسی دا (ان) و (ها) هئماییت وئنه. هندی گیاندارن ب (ان) دهئینه کۆمکرن، وهکی: مردان - زنان - شیران. و هندی بی جانن ب (ها) دهئینه کۆمکرن، وهکی: کتابها - قلمها - شمشیرها. ههروهسا شینکاتی و هندهک ئەندامین لهشی ژی ب (ان) دهئینه کۆمکرن، وهکی: (درختان - چشمان - ابروان و.....هتد). ههروهسا په یقئین (روز - شب - روزگار) ژی هندهک جارا ب (ان) کۆم دبن و دبنه: (روزان - شبان - روزگاران). ههگهر دویمایهیا په یقه کی ب تیپین (ا) و (و) داوی هاتبت و بقئین ب (ان) کۆم بکن، تیپا (ی) ل بهری هئمایئ کۆمکرنئ دهئته

زیده‌کرن، وه‌کی: (دانا: دانا + ی + ان = دانایان)، (بینا: بینایان)، (پارسا: پارسایان) و (سخنگو: سخنگویان). ئەڤه و ئەڤ قاعیده ژ هندهک په‌یشان ناگرت، وه‌کی: (بانو: بانوان)، (گیسو: گیسوان)، (آهو: آهوان)، (بازو: بازوان) و (جادو: جادوان).

هه‌گه‌ر دویم‌هیکا هندهک په‌یشان ب (ه) ا کو بلیتف نه‌بت (غیر ملفوظ) ب داوی هاتبت و بقیین ب وی په‌یقی ب (ان) ای کۆم بکن، ئەو تیپا (ه) ده‌یتته گوهارتن ب تیپا (گ)، وه‌کی: (دایه: دایه + ان = دایگان)، (خفته: خفتگان)، (آینده: آیندگان) و (مورچه: مورچگان). و هه‌گه‌ر بقیین هه‌مان ره‌نگه په‌یشان ب (ها) ای کۆم بکن، هه‌رچه‌نده دینه دو (ه) لدویف ئیک، به‌لام پییدی یه هه‌ردو به‌یتنه نقیساندن، ژ به‌رکو هه‌گه‌ر نه‌یتنه نقیسیین، ئانکوین وان ده‌یتنه گوهارتن، وه‌کی: (نامه‌ها - نامها)، (گله‌ها - گله‌ها) و.....هتد.

ئەڤه و دڤی ژ بیر نه‌کین کو گه‌له‌ک جاران روی دایه کو په‌یقیین فارسی ب هیمایین کۆمکرنی بین عه‌ره‌بی (ون، ین، ات) هاتینه کۆم کرن کو ئەڤه شاشی یه‌که به‌رده‌وام خه‌لک که‌فتینه تیدا و ئەو شاشی ژی نه‌و لسه‌ر زمانتی فارسی کرینه مال. هه‌روه‌سا هندهک په‌یقیین کۆم بین عه‌ره‌بی دیسان ب هیمایین کۆمکرن فارسی کۆم کرینه‌ڤه و ب تایبه‌ت ئەو په‌یقیین کو د زمانتی عه‌ره‌بی دا هاتینه کۆمکرن ب ریکا (جمع تکسیر)، کو ئەڤه هه‌ما هه‌ر ئیک‌جار شاشی یه‌کا غه‌ریبه.

پیشگر و پاشگر

پیشگر و پاشگر، هندهک تیپ یان په‌یقن کول سه‌ری په‌یشان، یان دویم‌هیکا په‌یشان ده‌یتن و مایی خوه د ئانکوا وان په‌یشان دا دکهن.

پیشگر د زمانتی فارسی دا ئەڤه‌نه:

نا <-- ناتوان، ناجور

بی <-- بیدل، بیباک

هم <-- همنشین، همزانو

فرا --> فراخور، فرابر

فرو --> فرومایه، فروبردن

بر --> برانگیختن، برنشانیدن

پاشگرد زمانی فارسی گهله کن کوئه و ژئی ئه فنه نه:

- پاشگردین وه کهه فی و سالتو خدانئ:

ین --> زرین - سیمین - نمکین

ینه --> زرینه - سیمینه - پشمینه

گان --> دهگان - بازرگان - گروگان

گین --> شرمگین - غمگین - سهمگین

ناک --> دردناک - غمناک - ترسناک

مند --> هوشمند - خردمند - هنرمند

یار --> هوشیار - بختیار - دادیار

ور --> تاجور - هنرور - کینه ور

- پاشگردین وه کیاتین:

وار --> پریوار - بنده وار - شاهوار

انه --> خردمندانه - دوستانه - مردانه

سان --> پیلسان - دیوسان - شیرسان

آسا --> مهرآسا - مه آسا - پلنگ آسا

وش (فش) --> ماهوش (ماه فش) - پریوش (پری فش)

- پاشگردین جهی:

گاه --> رزمگاه - بزمگاه - کمینگاه

ستان --> گلستان - نخلستان - بوستان

کده --> دهکده - بتکده - آتشکده

لاخ <-- سنگلاخ - دیولاخ

زار <-- لاله‌زار - گلزار - مرغزار

بار <-- رودبار - جویبار

سار <-- کوهسار - چشمه‌سار

دان <-- یخدان - جامه‌دان - نمکدان

سیر <-- گرمسیر - سردسیر

- پاشگرتین ده‌می:

ان <-- بهاران - بامدادان - برگریزان

گاه <-- شبانگاه - شامگاه - صبحگاه

گاهان <-- شامگاهان - صبحگاهان - سحرگاهان

- پاشگرتین بکه‌رینی:

نده <-- زننده - گوینده - دهنده

ان <-- گریان - خندان - شتابان

ار <-- پرستار - خواستار - دوستار

گار <-- پروردگار - آموزگار

کار <-- ستمکار - درستکار - بزه‌کار

گر <-- دادگر - ستمگر - آهنگر

- پاشگرتین خاوه‌نداری و پارتیزانی:

دار <-- سرایدار - راهدار - پرده‌دار

بان <-- باغبان - دشتبان - دربان

وان <-- ساروان - گاروان

بد <-- کهبد - سپهبد - هیرید

تیبین کو دہینہ گوہارتن ب ہندہک تیبین دی

د زمانی فارسی دا ہندہک تیب دہینہ گوہارتن ب ہندہک تیبین دی، کو لخوائی
 ۴م دی دیار کہین:

- تیپا (ا) دبتہ (ی) <--> ارمغان: یرمغان
 تیپا (ا) دبتہ (د) <--> بآن: بدان
 تیپا (ا) دبتہ (ه) <--> انبان: ہنبان
 تیپا (ب) دبتہ (و) <--> باز: واز
 تیپا (ب) دبتہ (ف) <--> زبان: زفان
 تیپا (پ) دبتہ (ف) <--> پیل: فیل
 تیپا (ت) دبتہ (د) <--> کتخدا: کدخدا
 تیپا (ج) دبتہ (ژ) <--> کج: کژ
 تیپا (ج) دبتہ (ک) <--> آخشیج: آخشیک
 تیپا (چ) دبتہ (ش) <--> کاجی: کاشی
 تیپا (خ) دبتہ (ه) <--> خستو: هستو
 تیپا (خ) دبتہ (غ) <--> ستیخ: ستیغ
 تیپا (د) دبتہ (ت) <--> زردشت: زرتشت
 تیپا (ر) دبتہ (ل) <--> سوراخ: سولاخ
 تیپا (ز) دبتہ (ج) <--> سوزیدن: سوجیدن
 تیپا (ز) دبتہ (چ) <--> پزشک: پچشک
 تیپا (ز) دبتہ (غ) <--> گریز: گریغ
 تیپا (ز) دبتہ (س) <--> ایاز: ایاس
 تیپا (ژ) دبتہ (ش) <--> باژگونه: باشگونه
 تیپا (س) دبتہ (چ) <--> خروس: خروچ

- تیپا (س) دبتہ (ہ) <-- آماس: آماہ
تیپا (س) دبتہ (ش) <-- فرستہ: فرشتہ
تیپا (ش) دبتہ (س) <-- شار: سار
تیپا (ش) دبتہ (ج) <-- کاش: کاج
تیپا (غ) دبتہ (گ) <-- لغام: لگام
تیپا (ف) دبتہ (و) <-- فام: وام
تیپا (ف) دبتہ (پ) <-- سفارش: سپارش
تیپا (ک) دبتہ (غ) <-- کژغاو: غژغاو
تیپا (ک) دبتہ (خ) <-- شاماکیچہ: شاماکیچہ
تیپا (گ) دبتہ (غ) <-- گلولہ: غلولہ
تیپا (گ) دبتہ (د) <-- آونگ: آوند
تیپا (گ) دبتہ (و) <-- گرگ: ورگ
تیپا (ل) دبتہ (ر) <-- زلو: زرو
تیپا (م) دبتہ (ن) <-- نردبام: نردبان
تیپا (ن) دبتہ (م) <-- کجین: کجیم
تیپا (و) دبتہ (ب) <-- نوشتہ: نبشتہ
تیپا (و) دبتہ (پ) <-- وام: پام
تیپا (و) دبتہ (ف) <-- یاوہ: یافہ
تیپا (ہ) دبتہ (ح) <-- ہیز: حیز
تیپا (ہ) دبتہ (ج) <-- ماہ: ماج
تیپا (ہ) دبتہ (ہمزہ) <-- هست: است

کورترکنا په یشان

- کورترکنا په یشان د زمانې دا ټانکو سټک کرن و سټک کرن ژې ټانکو ټراکنا
 تپپه کې ژ په یقی، بو نمونه: (هماره - نکه - شه) کورترکریین په یقین (همواره -
 نگاه - شاه) ن. ل خالین ژیری دې پتر ب سهر چه وانییا کورترکنا په یشان هل بن:
- ۱) تپپا (ا) ټه لیفا ل سهرې په یقی دهیته راکرن، وهکی: (اشتر - استخر -
 افکندن)، دې بنه: (شتر - ستخر - فکندن).
- ۲) تپپا (ا) ټه لیفا بهری (ه) اکوب لیث دبت دهیته راکرن، وهکی: (شاه - گاه
 - راه)، دې بنه: (شه - گه - ره).
- ۳) تپپا (و) واوا بهری (ه) اکوب لیث دبت دهیته راکرن، وهکی: (اندوه -
 انبوه)، دې بنه: (انده - انبه).
- ۴) تپپا (و) واوا دناف په یقی را دهیته راکرن، وهکی: (گوهر - بیهوده - بود)،
 دې بنه: (گهر - بیهده - بد).
- ۵) تپپا (ه) اکوب لیث دبت دهیته راکرن هه گهر ل پشت (ا) ټه لیفی بت،
 وهکی: (گیاه - گناه - شاه)، دې بنه: (گیا - گنا - شا).
- ۶) تپپا (ه) اکوب لیث نه بت (غیر ملفوظ) دې ژ دو ماهیا بهرکارناقی (اسم
 مفعول) هیته راکرن، وهکی: (سالخورده - سرآمده - کارآمده)، دې بنه:
 (سالخورد - سرآمد - کارآمد).
- ۷) تپپا (ه) اکوب لیث نه بت دناف په یقا لیکدای دا، وهکی: (که اندر - که این
 - چه توان)، دې بنه: (کاندر - کاین - چتوان).
- ۸) و هندهک نمونین تاییهت ژې بیت هین، وهکی: (زمین - زانسوتر - چون او
 - هر زمان)، دې بنه: (زمی - زاستر - چنو - هزمان).